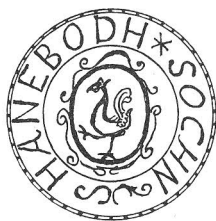

Hanebo = Jul

1986

Utgiven av Hanebo Hembygdsförening

Hanebo Jul

Årgång 38

Omslagsbilden

är ett gammalt vykort avsänt vid sekelskiftet till Anna Larsson i Hällbo, Hå. Hon var född 1849 på Lenninge Herrgård, gifte sig sedan i Lars-Pers i Böle, hennes man drunknade i älven och hon fick då hjälp till bostad i Hällbo av sin bror riksdagsmannen. Det saknas poststämpel på kortet, men då taket på kyrkan lades om i början av seklet, bör vykortet vara från seklets första decennium. Ett säkert igenkänningstecken för den som tvekar om var fotot är taget är den stora sten, som fortfarande finns kvar strax utanför nuvarande församlingshemmet. Gården på bilden, Sunds, köptes in av kyrkan.

HANEBO HEMBYGDSFÖRENING

Ordförande: Harald Olsson, Hårga 4335, 823 00 Kilafors
Kassör: Birger Jonsson, Innantjära 4424, 823 00 Kilafors
Redaktör för Hanebo Jul: Gunnel Brolin, Havsfruvägen 7,
161 38 Bromma

Medlemsavgift: 20 kr/år Postgiro: 28 19 91-0

Hanebo-Jul

1986

En julhistoria

Det hände på den tiden, när skogskarlarna fortfarande bodde kvar i flera veckor på skogarna. Julen närmade sig, men avverkningen skulle sträcka sig en bit in i januari. Hästarna måste därför bli kvar över helgerna och därmed någon av karlarna. Emil erbjöd sig att ta själva julhelgen. Men lite jul ville allt Emil ha i skogskojan, så när sista proviantturen gick ner till bygden och affärsbo'a hade Emil skrivit en nota. Överst på listan stod det: snus och 1 kg julgranspåhänge.

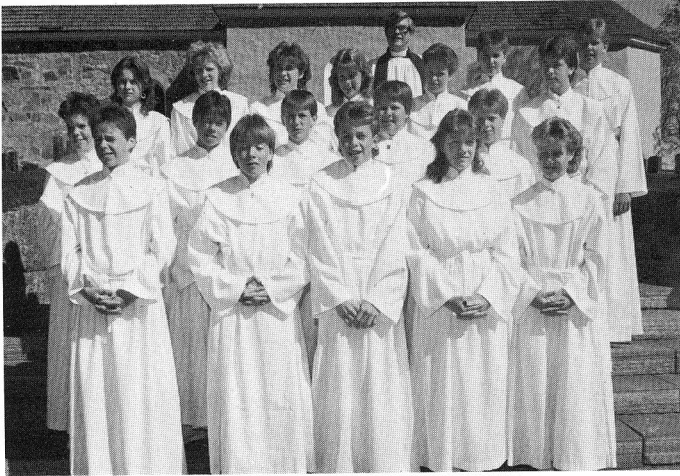
Jag har funderat många gånger på Emil och hans julbeställning. Vad fick han för 1 kg och hur blev hans jul? Är vi kanske fler än Emil, som gör en något ospecificerad beställning av "julpåhänge"? Vi bär med oss en dröm, att julen skall vara den tid, då det kan kännas fridfullt på jorden och inom oss. Vi stressar och sliter för att hinna fram till friden . . . Men drömmar och förväntningar är sköra ting.

För några år sedan bodde jag på ett Missionshus. Ett år var det min tur att ha allt klart till Ottan på julmorgonen. Det föll rikligt med snö hela julafton och fortsatte under natten, så det var bara att stiga upp vid fyra-tiden och skotta. Så dags var inte ens Rydbergs Tomten vaken och utelampan vid Missionshuset lyste ensamt i nattmörkret. När snöskottningen var avklarad, var det tid att tända marschallerna längs vägen in till Missionshuset. Stavarna till marschallerna reste sig upp ur snövallarnas mjukt rundade åsar. I nattmörkret vandrade jag från marschall till marschall. Den ena ljuslågan efter den andra lyste och värmde. För några sekunder stod all tid stilla och den efterlängtrade friden fanns där i julnatten.

De eviga orden från Jesaja 9, som om någon timme skulle läsas i Julottan, viskades från ljus till ljus: "Det folk som vandrar i mörkret skall se ett stort ljus . . . Ty ett barn blir oss fött".

Teta Backlund
pastor i Hanebo Segersta Missionsförsamling

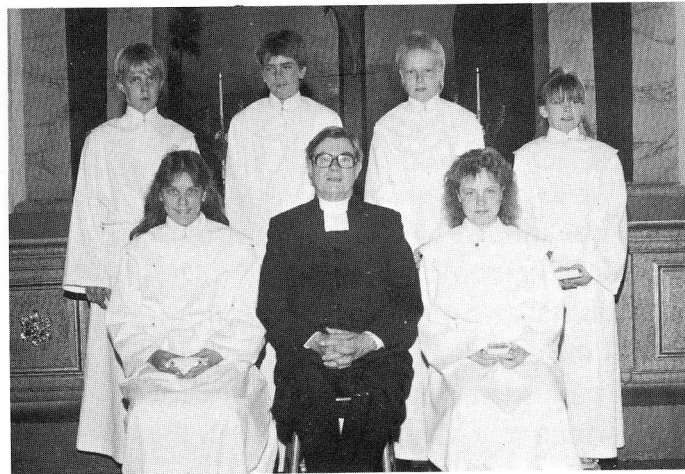
Konfirmander 1986

Hanebo

Hanebo

Segersta

Konfirmandjubiléer 1986

Hanebo 1926

Hanebo 1936

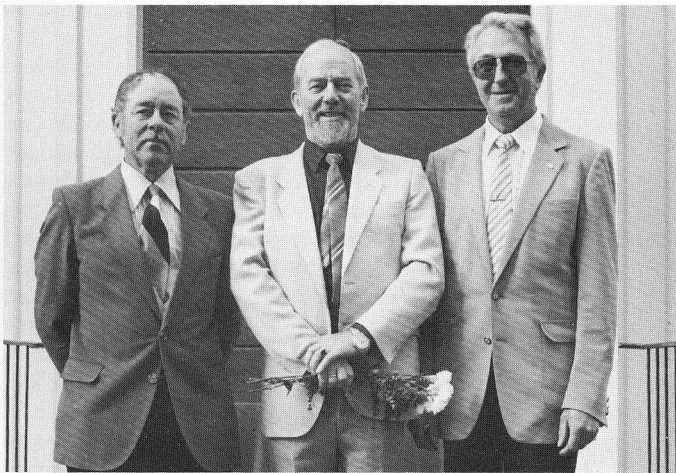
Hanebo 1936

Segersta 1936

Hanebo 1946

Segersta 1946

Segersta 1961

En titt i arkiven

— ur hembygdsföreningens tidigaste historia

En doft av damm och gammalt papper slår emot mig då jag öppnar de gamla, bruna arkivpärmarna, ombundna med ett rött sidenband och med Hanebo Hembygdsförening i blyerts på etiketten. Bland de gulnande papperen ligger handskrivna protokoll blandade med maskinskrivet material. Och mitt i högen finns protokollsboken. På dess första blad är skrivet med bläck i sirlig stil: Protokoll fört vid sammanträde för bildande av hembygdsförening i Hanebo den 28 april 1935.

Kommittén kom först

Som Harald Olsson berättade i Hanebo Jul 1985 hade ett aktivt arbete i en hembygdskommitté föregått föreningens bildande. Från dess arbete finns viss korrespondens kvar, bland annat ett brev till Herr Kyrkoherde E V N Pontén, Kilafors från Nordiska Museet och Skansen, Stockholm Ö (!). Där kan utläsas, att museet översänt en lista med de föremål från Hanebo socken som finns på museet; brevet är daterat 2 augusti 1933. "Som synes är de ej många", skriver Sigfrid Svensson. Dessa var föremålen: 1 kjol, 1 jacka, 1 tröja, 4 halskläden, 1 förkläde, 7 bindmössor och 4 stycken – allt till kvinnodräkt.

Av textilier fanns endast ett foto av ett bordtäck, opphämta. Dessutom fanns 1 stol av björk (foto), en lykta av järn, 1 yxhuvud (foto), 1 selkrok, 1 skäktträ, 1 matsked silver d.A3. = 1807.

Den hembygdsfest som söndagen den 29 april 1934 gick av stapeln klockan 3 e.m. i Bofara ordenshus var ett evenemang ordnat av hembygdskommittén. Rubriken på Länsintendent Dr Humblas föredrag "Huru vi vårda vårt kulturarv" skulle kunna gälla för hembygdsrörelsen även anno 1986. Humbla sade bl a i sitt föredrag, att en hembygdsförenings uppgift är, att vaka över att fornminnen, ruiner m m på ett värdigt sätt bevaras, att lösa kulturföremål och gamla byggnader vårdas och bibehålls i sitt skick, att göra undersökningar i bygden över vad som finns att bevara av det gamla kulturarvet, att slå vakt om kulturella ledtyper, textilier, vävnadstyper, spetsar, dräkter m m. Som synes en lång rad väsentliga arbetsuppgifter. Att Hanebo hembygdsförening arbetat i den riktningen kan många instämna i. Men, det är ett arbete som är oändligt – arbetet tar aldrig slut. Det kan naturligtvis ses både som en utmaning och som en börda.

Verksamheten startar

Ja, sen bildades föreningen formellt våren 1935. Under hösten samma år kom föreningen att anskaffa sin första byggnad. Det fanns i Västerberg ett härbre av en sällsynt och ålderdomlig typ. Det skulle rivs och säljas och kom nu i föreningens ägo.

I början av december månad samma år var de av styrelsen utsedda byombuden sammankallade till ett instruktionsmöte i sockenstugan, där Dr Humbla höll ett innehållsrikt föredrag om byombudens uppgifter – allt enligt årsberättelsen som redovisades vid årsmötet den 26 april 1936.

Ur revisionsberättelsen för 1935 kan vi se, att festen vid Hanbergs udde den 24 juni inbringade inte mindre än 1 208:96. Men å andra sidan fanns där utgifter, 885:07 gick det hela på. Ala musikkår skulle t ex ha 50 kr för spelningen och 45 kr för bussen.

Följande smått lyriska beskrivning av festen står att läsa i årsberättelsen:

Midsommardagen 1935 hölls å Hanbergs udde vid Bergvikens strand denna fest, vilken enligt samstämmig uppfattning blev utomordentligt vällyckad. Vi hade nog lite var berett oss på att få se förhoppningarna om sommarljulighet och stämning störda av kyla och regn. Men denna gång kom vår pessimism på skam. Midsommarhelgen ingick med högsommarvärme och strålande sol. Vår fest blev som man brukar säga en "fullträff". (. . .) När vi sutto därute på Hanbergs udde under doftande gröna björkar, och läto blickarna glida ut över Bergvikens blå vatten med de skyddande höga hälsingeborgen i bakgrunden eller läto blicken vila på de fagra midsommarängarna under det att vi lyssnade till föredrag och musik, upplevde vi nog alla intensivt den nordiska midsommarhelgen.

Konkurrens om midsommarfestligheterna

Denna fest satte sina spår även på annat håll än i hembygdsföreningens kassakista . . . Den 29 mars 1936 skrev Fridolf Hansson och Einar Larsson ett brev från Logen 1055 Kilafors framtid av N.O.V. i vilket de önskade upplysning om "Hembygdsföreningen ämnar till nästkommande midsommar anordna någon fästlighet. Som fallet var föregående midsommar så anordnade Hanebo Hembygdsförening en större fäst, vilket gjorde att vår sedan så många år anordnade midsommarfäst därigenom ej utvisade den ekonomiska behållning som den eljest gjort". Sedan följer denna uppmaning:

"När representanter för organisationerna inom kommunen och barnavårdsnämnden voro samlade å Järnvägshotellet, påtalades det att konkurrens ej borde ske med de ideella föreningarna på orten när de anordna sina fäster för att stabilisera sin ekonomi.

Vi anser därför att det är Hembygdsföreningens skyldighet att draga sig tillbaka och ej konkurrera med ortens nykterhetsorganisations fästligheter.

Vår fäst har traditionellt anordnats ett 10–15 tal år, därför anser vi det vara Hembygdsföreningens skyldighet att anordna sin fästlighet en söndag under högsommaren t ex under juli månad".

En storslagen gåva

Hur gick det till när syskonen Jonsson 1936 överlämnade sin gård som gåva till hembygdsföreningen? Detta står att läsa i den årsberättelse, som föredrogs vid årsmötet i Hårga den 23 maj 1937:

"En söndags afton i slutet av maj hade styrelsen samlats för att taga i betraktande två gårdar, vilka kunde tänkas lämpliga för ändamålet (att bli hembygds gård, Red.anm).

Den ena av dem var Ol-Nils-gården i Hårga, den gård inom vars väggar vi i dag fira vårt årsmöte. Vi vandrade från rum till rum, vi beundrade icke minst den stora och vackra sal, där vi nu befinner oss. Härunder växte allt starkare en önskan att få denna stora och värdefulla hälsingegård upplåten åtminstone tills vidare till ett hem och en tillflyktsort för hembygdsarbetet. Vi menade oss ej kunna

finna någon annan gård, som för närvarande vore tillgänglig. Vi frågade ägaren hemmansägaren Jon Jonsson i Hårga, vilka villkor han uppställde för en upplåtelse eller ev för en överlåtelse genom köp. Betänketid utbads till dagen efter. Då ringde Jon Jonsson till undertecknad och sade: "Jag har tänkt, att jag skulle överlåta gården till hembygdsföreningen". "På vilka villkor?" blev min fråga. "Ja, jag tänkte att hembygdsföreningen skulle få överta gården som en gåva". Saken var med dessa enkla ord klar."

Renovering påbörjas

Hur tankarna sedan gick kring upprustning av gården, kan vi följa i protokoll och årsberättelser:

"Ehuru man med fog kan påstå att gammalgården i stort sett är i ganska gott tillstånd, så finns det dock en del brister som måste tillses och nu upptogs denna fråga till överläggning."

Vad som först skulle förbättras var tämligen självskrivet, eller vad säger ni själva efter att fått höra dessa ord ur årsberättelsen?

"En kall höstdag med nordvästlig hård blåst voro vi samlade här nere i barstugan till sammanträde. Det kändes kallt. Det drog från golvet. Det var ej utan att en och annan klagade. Då fattades ett beslut: att vi skulle lägga om golvet, samt att den förut öppna spisen skulle ersättas".

Studieresor båd' när . . .

Men det var inte enbart gården i Hårga och insamlandet av föremål som sysselsatte föreningens styrelse. Färder ut i byarna för att "ta i betraktande" äldre gårdar och föremål talas det också om. I början av juni 1936 gjorde styrelsen en resa till Acktjärna, Böle och Granbo. I Acktjärna besöktes först Östatells, där särskilt målade panelbräder omnämns. Efter besöket på Sven Jons talas det mycket om "en ren och klar byggnadsstil med ett byggnadsmaterial, som ifråga om mäktiga dimensioner saknar motstycke i vår socken, ja sannolikt i många andra socknar." Golvtilljor på en bredd av mellan 60 och 70 cm och runt de mäktiga, nakna timmerväggarna på övre våningen "panelning, bestående av en enda bräda, cirka 70 cm bred" imponerade också.

Vackrast och mest harmonisk både vad exteriör och interiör beträffar fann styrelsen Hans-Hans-gården i Böle, så gott som helt bevarad i ursprungligt skick, väggfasta bänkar, väggar beklädda med väv med stänkmålning, enkelt och värdigt målade taklister. "Vi kunde ej nog beundra denna gård. Härtill kommer det underbara

läget vid ängarna och åkrarna som sakta slutta mot Ljusnan, som här flyter stilla och mäktig".

. . . och fjärran

Utflykter i studiesyfte till andra hembygds gårdar i landskapet förekom också. I början av september samma år besöktes "den märkliga" Växbo-gården, därefter Arbrå hembygds gård, Karlsgården i Järfösö, Delsbo hembygds gård samt Forsa hembygds gård. (Vilket tempo på den studieresan! Red. anm.). Till vad nytta gör man en dylik resa? Jo, denna:

"Vi blevo lösta ur mindervärdighetskomplex. Vi fingo klart för oss, att vi ej har något att skryta över, men att när vi en gång få vår egen gård iordningställd kommer den att bli en hembygds gård med sin särskilda prägel, som vi sannerligen ej behöva skämmas för".

Ytterligare några protokoll finns att läsa i Protokollsboken. Från ett, den 26/5 1938 då styrelsen sammanträdde, kan vi utläsa att föreningen då hade 200 medlemmar. Samma möte diskuterades hur stora salen borde inredas och beslutades om såväl hembygdsfest den 19 juni som en gemensam resa till Alfta och Edsbyn.

Till sist den ekonomiska sidan av saken

Revisionsberättelserna ger upplag till många tankar, både på vad som tilldragit sig i föreningen och på inflationstakten . .

Nettobehållningen från fest å Norrfly 1936 var 7:09, en sammankomst i Hårga samma år inbringade 7:85 netto. Av utgifterna det året, ca 300 kr, gick merparten, 233:78, till restaurering av Hembygds gården. 1937 däremot satsades kapitalet på inköp och renovering av möbler och inventarier. Underhållet det året gick bara på 5:–. Samma år höll föreningen uppenbarligen två fester, en i maj och en hembygdsafton i november, de inbringade sammanlagt 39:49.

Brandförsäkringspremier kommer in i bilden 1938, kostnad 5:–. Under 1939 koncentrerades festligheterna till hösten, september och oktober.

1940 var det av lättförståeliga skäl ingen större aktivitet, men 1942 ökade rulljansen åter. Inkomster av, och utgifter för, fester i Hårga både i juni och juli, hembygdsafton i Bofara i oktober och lekafn under året visar på utåtriktad verksamhet.

Mycket mera skulle naturligtvis kunna berättas från papperen. Men vad som döljer sig bakom anteckningarna och stilmåten och inte minst det som inte kom på pränt – allt detta får vi låta vår egen fantasi leka med. Men ni som var med den tiden, ge gärna oss andra lite mer som man säger "kött på benen". Det må vara muntligt vid de möten oss människor emellan som alltid kommer eller skriftligt så att flera kan ta del av er erfarenhet.

Gunnel Brolin

Hembygdsfest

hålls i Hanebo å Hanbergs udde vid sjön Bergvikens strand
Midsommardagen kl. 3 em.

Hälsningsanförande av kyrkoh. E. Pontén, Hanebo.
KL 5 em. FOREDRAG av
Författaren **Albert Wikstén** från Färila
Xmne: Människan och arbetet.

Musik av Ala Musikkår.
Historier på Hälsingemål av folkskolläraren A. Lindkvist (Mowitz), Näsvisen.
Allmogemusik av spelman Olov Solne och son, Holmsveden.

Midsommarstången

reses kl. 4 em. Folklekar.

Konditori. Serveringar. Fiskdamm.
Inträde 50 öre, barn 25 öre. Bär allmogedräkten!
Hanebo och Segersta Hembygdsföreningar.

I händelse av regn hålls festen i Bofara ordenshus.

Fotot är taget av Lars Erik Lindblom, Granbo, mellan 1900 och 1905.

Fäbodvallarna på Hanebo södra skogar

Varför splittrades Granbobyns fäbodstugor upp på flera vallar? Det var ju förr vanligt, att varje by hade sin egen fäbodvall, möjligen kunde två byar samsas om en vall. Detta gällde alltså inte Granbo. Vad detta skulle kunna bero på berättar här Harald Olsson. Innehållet är enligt berättaren måhända inte fullt vederhäftigt vad gäller årtal etc, men det kan kanske vara uppslag för någon att forska vidare kring.

Granbo by hade först sin vall vid Stenbovallen för att senare splittras på fyra olika vallar. Stenbovallen låg på norra slutningen av Präståsen, nära gränsen till Gästrikland. De fyra ställen Granbo blev inhysta på var Kvarnbölesbodarna (gård 5, 6 och senare sub 6), Bölesbodarna (gård 1), Nybodarna (gård 4) och Gällsjöbodarna (gård 2, 3 och 7).

Orm eller gränsrevision?

Vad var det som gjorde att denna utflyttning en gång i världen kom till stånd? Enligt min farfar, Olof Svensson, hade hans far sagt, att anledningen var den, att det hade blivit så mycket orm på Stenbovallen, så att granboborna var tvungna att be in sig på andra vallar.

Det är nog inte hela sanningen. Det var stora omvälv-

ningar på skogarna då i slutet av 1600- och början av 1700-talet. Förmodligen gjordes en gränsrevision mellan Gästrikland och Hälsingland. Det kan ni se, om ni studerar den karta från 1654 som hembygdsföreningen låtit nytrycka. Gränserna på den stämmer ej med nutida gränser.

Vid revisionen kom en del av vallen att ligga i Gästrikland, precis vad som hände Svedja fäbod som låg sydost om Mosjön – den försvann. Samma öde drabbade Flybovallen, som dock kom att bilda en enklav* på fyrtio tunnland inne i Gästrikland. Stenbovallen låg troligen mitt på gränslinjen och den högst liggande stugan måste ha legat med knuten på linjen.

Strid om prästskogen

Finns det någon annan orsak till att Granbo splittrades på olika fäbodvallar? Enligt vad hembygdsforskaren Olov Olsson i Gäverstabodarna berättade för min far, kan utläggningen av prästskogen vara en anledning. Hanebo prästskog skulle läggas ut vid Präståsen, men dåvarande kyrkoherden i Hanebo överklagade beslutet. Som jämfö-

Fotnot: Enklav är en del av ett förvaltningsområde som är skilt från huvudområdet, allt enligt Focus uppslagsverk.

relse kan nämnas, att Bollnäs pastorat fick sin prästskog vid Holmsbo på Bollnäs södra skogar. Skriftväxlingen vid överklagande kom att ta lång tid, men till sist slapp Hanebo ha sin prästskog nere vid Präståsen. Då processen drog ut på tiden, kan bönderna ha funnit det bäst att flytta därifrån och be in sig i andra vallar.

Skogen räckte inte?

Var det då rikedomerna på orm eller striden om prästskogen eller måhända gränsrevisionen som var anledning till att Granbos vall delades upp? Det kan finnas ytterligare en anledning att ha med i spekulationerna – avvittningen av skogarna. Det var den utdelning av Kronans skogar som började i slutet av 1700-talet. All skog tillhörde från början Kronan; finntorpen röslades visserligen i slutet av 1500- och början av 1600-talet, men Kronan ägde fortfarande markerna runt omkring dem. Då denna avvittning var klar så sent som 1843 borde den dock ha varit mer i färskt minne hos de gamla i början av vårt sekel. Men att skogen inte räckte till för ytterligare en vall är en möjlig anledning till splittringen. Aktjärä, Böle, Kvarnböle och

Hårga fåbodskogar var på 1 200 tunnland vardera, cirka 600 hektar, och det kanske helt enkelt inte fanns plats för ytterligare en vall.

Stugorna på Stenbovallen

Besök på Stenbovallen i våra dagar leder till slutsatsen, att där, åtminstone av vad man kan se idag, fanns fem eller sex stugor, gamla sk störhus, där stören stödde den taklucka där röken skulle försvinna ut. Husen var stora, fyrkantiga och plana med ett stenkummel i ena hörnet, i likhet med fåbodstugor i Dalarna.

Kvarnbölevallens stugor

På Kvarnböles fåbodvall fanns fyra stugor placerade i närheten av en stor källa och ett kylhus, som fortfarande är indelat i fyra delar. Vattnet i källan är för övrigt så otroligt rent, att hästarna inte ville dricka av det, utan fick dricka sig otörstiga i sjön en bra bit därifrån. Granbostugorna, och även Bäckänges stugor, sannolikt även de bortkörda från Stenbovallen, hade inte del i kylhuset och låg placerade långt från källan. De låg, och ligger, i stället koncentrerade i södra delen av vallen.

Bäckänges delägare hade en stuga gemensamt för två hemman. Vart annat år var de på Kvarnböles fåbodvall och vart annat år på hemfåbodarna. De hade väldigt lång väg till fåbodvallen, fyra mil allra minst. Till Stenbovallen torde de haft bortåt fem mil. Innan bron till Landafors byggdes färjade de, och när bron kom fick de betala brotull, per skällko.

En epok är över

De djur som fanns på vallen var nötkreatur, kor och kvigor, samt getter och får. Allt klövjades från Västansjö, dit det fraktades på hjulfordon.

Den sista fåbodpigan var Helena Brolin, född i mitten av 1880-talet, som den sista sommaren var ensam uppe på vallen. År 1915 boförde bönderna för sista gången hem från Kvarnböles fåbodvall. Därmed var en månghundraårig tradition slut.

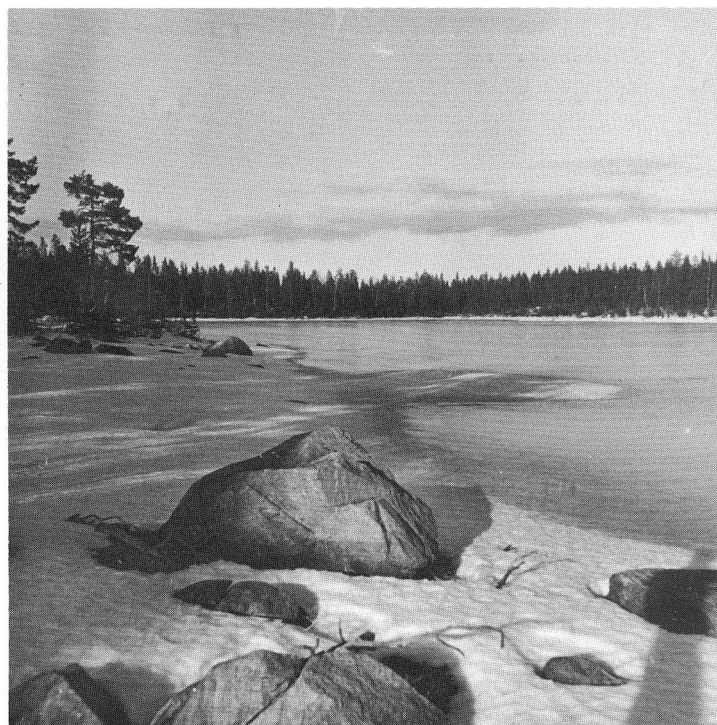
Ska stugorna försvinna?

Ursprungligen fanns åtta stugor på Kvarnböles fåbodvall. Nu står fyra kvar. Dessutom finns där tre stycken fäjs och några andra byggnader. I år har Kopparfors börjat intressera sig för, om inte en renovering så dock en reparation av husen. Det skulle innebära nya spåntak och måhända även en reparation av murar. Om så sker bör byggnaderna kunna bevaras för framtiden.

**Harald Olsson berättade
Gunnel Brolin skrev**

SKOGEN I HANEBO

Ljustjärn 1950. Foto: Per Nordberg.

Hanebo är till största delen skogsbygd. De övervägande trädslagen är tall och gran, men här och var finns små fläckar av lövskog med sin ljusare grönska. Tallen växer mest på mager mark, ty den fordrar ej så mycket jord för att slå rot. Den står där med sin långa raka stam – ej allt för tätt. Granskogen blir tätare och mörkare. Det märker man också på undervegetationen.

Under senare tid kan man nästan säga att de stora skogarna skövlats. Miltals sträcker sig de stora kalhyggerna – mest på bolagsskogar. Återväxten har inte blivit vad man väntade på dessa områden. Jorden spolats bort av regnen. Marken utarmas. Och det dröjer länge innan det kan bli nya avverkningar på dessa områden. Uttaget är delvis större än återväxten. Det ser ut som att man inte tänker på framtiden utan lever endast i nuet . . .

Glädjande nog sparas "bondskogarna" mera, och detta kan kanske rädda skog till kommande släkten!

Tidiga klagomål

Redan år 1726 klagas det på att skogarna skövlades. Prosten O J Broman i Hudiksvall skriver i boken "Glysisvallur" 1726 om skogen i Hanebo, att den var "ömnig för än Bäragsbruken efter handen inrättades, som äro Socknarnes fördärf". Han anade inte då, att detta "fördärf" skulle

bli ändå mera omfattande efter c:a 250 år . . .

År 1790 säges det om skogarna i Hanebo i "Sockenbeskrivningar från Hälsingland", att skogen "i någon del af socknen är god och tillräcklig, men i det öfriga, besynnerligen hemskogen, knappast til wedbrand tjenlig och tillräckelig. Illa handterad, som wisseligen härrörer färdnämligast deraf, att den öfwer hela socknen är odlad och äfwen af den myckna kohning, som på de flästa ställen med ifwer wärkställes".

Också då klagades det på att skogarna skövlades på grund av kolning till bruken. Stora skogsvidder "lades" till bruken för att få kol till driften. Det var då som "kronan" började förstå att det fanns värde i de stora allmänningarna.

Så småningom skiftades skogarna, och även bondskogarna kartlades.

Areal och ägare

Av Hanebo sockens hela landareal – som är 39.290 hektar – är 28.216 ha skogsmark, 3.969 ha åker, 31 ha kultiverad betesmark, 772 ha naturlig äng och 6.302 ha övrig mark, enligt siffror från 1961 års undersökningar.

Uppdelat i ägarekategorier tillhör 243 ha staten, 546 ha övriga allmänna ägare (t ex kyrkan), 11.025 ha aktiebolag och 15.838 ha övriga enskilda, således bönderna. Sammanlagt utgör det 27.652 hektar.

Uträknet i procent blir äganderätterna av skogsmark följande:

Staten 0,9 %, övriga allmänna 2,0 %, aktiebolag 39,8 %, övriga enskilda 57,3 %. Bönderna äger således över hälften av socknens skogar.

Domänverket och skogsbolagen äger inom Hanebo betydande skogsarealer, som fördelas på följande sätt:

Domänverket	244 ha
Bergvik och Ala AB	54 ha
Kopparfors	4.375 ha
Kilafors Jernverk	6.393 ha
S:a	11.066 ha

Kilafors har senare köpts av Kopparfors.

Inte bara gran och tall

Av de trädslag, som finns i vårt land, är inte alla vanliga i Hanebo. Som tidigare nämnts är tall och gran vanligast. Här skall omnämnas endast de vanligaste.

Gran, *Picea abies*, är vårt viktigaste skogsträd. Den blommar i maj-juni med små röda kottar. Granen är sambyggare, dvs den bär både hon- och hanblommor på samma träd.

Tall, *Pinus silvestris*, är också sambyggare. Den är vindpollinerad som granen. Den blir äldre än granen.

Idegran, *Taxus baccata*, är sällsynt, men finns fridlyst i Vallsänge.

Ädelgran eller silvergran, *Pinaceae Abies alba*, finns i några exemplar på Rumpberg.

En, *Juniperus communis*, växer vild och rätt allmänt.

Asp, *Populus tremula*, ej så vanlig och mera lokal.

Sälg, *Salix caprea*, finns i många olika arter.

Vårtbjörk (manusbjörk), *Betula verrucosa*, blir upp till 30 m hög.

Glasbjörk, *Betula pubescens*, har styva grenar, slät bark.

Skogslönn, *Acer platanoides*. På hösten blir löven gula, orange och röda.

Klibbal, *Alnus glutinosa*, växer på fuktig mark, veden vitgul.

Gråal, *Alnus incana*, blir uppåt 20 m hög.

Skogsek, *Quercus robur*, växer kring Kilafors bruk, inplanterades på 1800-talet.

Skogslind, *Tilia cordata*, växer sparsam mellan Sibö och bruket, troligen inplanterad.

Strider om – och på – skogen

Ödmorden var i äldsta tider allmänning under Hanebo och Segersta, och trots bildandet av den nya socknen Baervik (Skog) betraktade de två socknarna den som sin allmänning. En överenskommelse hade träffats år 1302, men den ville de tydligen inte respektera. År 1326 utgav riksdrottens Knut Jönsson på klagomål av bönderna i Bervik ett brev, där grannarna (Hanebo och Segersta) förbjöds att krän-

Timmerkörare i skogen.
Oljemålning av Olle Ericsson.

ka Berviks rätt till skogen. Överträdande av detta bötfälldes med 40 marker. Trots detta fortsatte kränkningarna och oroligheterna fortsatte.

År 1410 dömdes bönderna i Hanebo av överlagmannen Bengt Larsson vid lagmansting i Hanebo att böta 20 marker, för att de överfallit bönder från Bervik på Håkanbosjön. Det fastställdes också att sjön skulle tillhöra Bervik.

Hanebo har haft skog i Själstuga i

Skog, och i ett brev från ärkebiskop Nils Alleeson den 29 december 1302 heter det bl a; att det vid Själstuga fanns ett hus i den stora gränsskogen "för fattiga vägfärandes bekvämlighet och vila sedan forna tider varit uppbyggda mitt i Ödmorden". Men dessa hus hade på grund av fattigdom och brist på underhåll förfallit.

Så förrättades det år 1302 på martyren S:t Thomas' dag visitation i Segersta kyrka. Då begärde bönderna i Skog att av Segersta, Söderala och Hanebo "vilka sägas gemensamt äga rätt till skogen runt omkring nämnda hus, att de till underhåll åt nuvarande och framtida invånare ville everdeligen upplåta den angränsande skogen en mil runtomkring sagda hus". Denna begäran bifölls "väl villigt", men med vissa villkor. Området avsåg endast fattigas behov, och endast dessa fick "bruka och bebo sagda ställe". Ej heller skulle det gälla "skog som är någon gårds enskilda tillhörighet". De hade ej heller nyttjanderätt till allmänningen utom området, utan ägarnas särskilda tillstånd. Folket i de tre "givande socknarna skulle också äga frihet att fiska med nät och garn, samla bark i skogen och ha bete för boskapen" alltså ha fåbodar där.

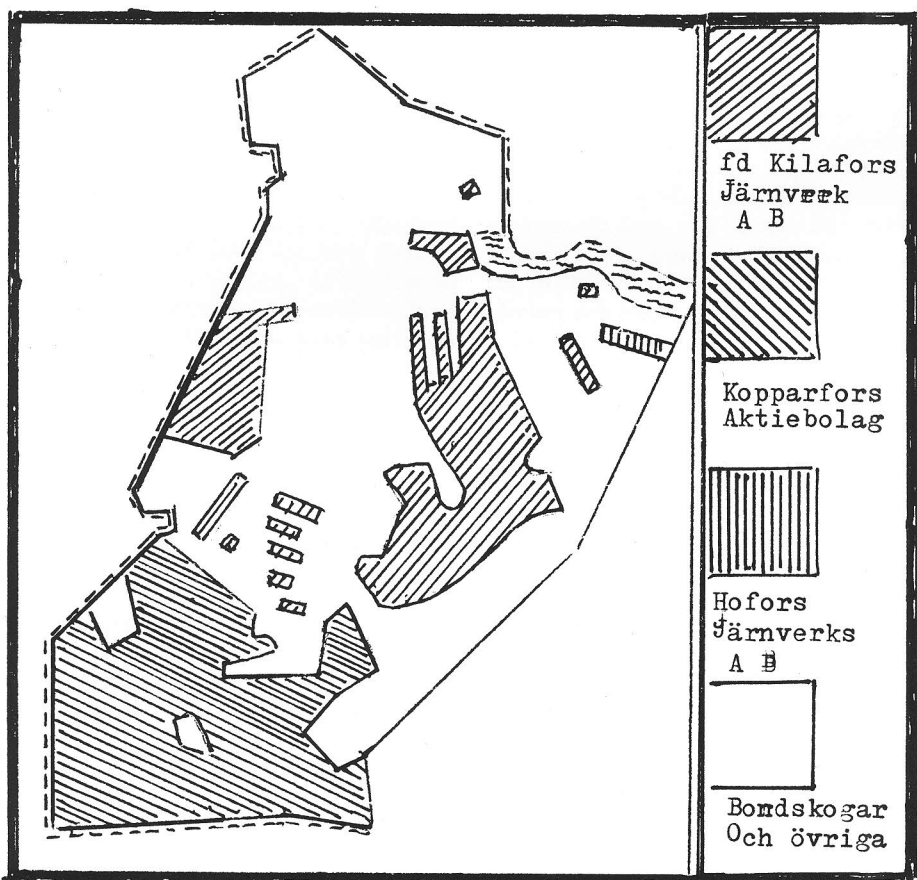
Skogsarbetet

Ända fram till 1960-talet avverkades skogen helt manuellt. Skogsarbetarna fällde träden med timmersvansar, kvistade med yxor och barkade med barkspadar, då detta erfordrades. Innan hjälpsågare kom, svansar med en fjäder som drog tillbaka svansen, användes sk timmersågar med handtag i båda ändarna. På detta sätt kunde två man hjälpas åt.

Innan timmersaxarna kom, användes yxliknande redskap med två klor, som högs in i ändan av stocken, när den skulle vändas. De kom dock snart ur bruk, ty timret skadades av dem. Så kom vändhakarna, en klo med ring i ena änden, genom vilken man trädde "loa", spak, och på detta sätt vändes stockarna.

Efter huggningen var det körarnas tur. De brasslade ihop timret, drog ihop flera stockar, lastade dem på släpar och körde släpan fram till lunnplatsen, där timret lastades på timmerkälkar. Den främre, som styrdes med fötterna, kallades för framkälken, och den bakre för suggan. Sedan var det klart att köra det tunga lastet, i Sörsocknen till Bofareån eller Kilån, i Norrsocknen till Ljusnan för flottning och i Utebygden till Bergviken.

Detta är nu ett minne blott. Nu finns skogsvägar, där stora lastbilar tar hand om timret och kör det direkt till bestämmelseorten.

Karta över skogarna i Hanebo. Ritad av Viktor Johnson.

Victor Johnson

Utdrag af Protocollat hållet i Allmän Sockenstämma
med Sögertha och Hanebo Sockenstämmor i Hanebo
Söckerdistrikt den 24. November 1855.

J. D. Med anledning af Konungens Höje Befallningshafvandes
siffte Söndag upplästa Hanebo sockens församlingens
huru och på hvad sätt det Stadgade Premii beloppet för roten
Rosengång dödade Björn, Varg och So borde upbäras och redovisas,
och beslöt att alla inom Distriktet, som hafva Krea-
tioner borde der till bidra. Till en början skulle nu på värd
Bonden som Utanvildsölse och Standspersoner komma för
för hvarje fjörre Voreaker, Häft, Oxv eller Vö, hvilka medel
skulle af Byråttaren till nästa Nöjes upbäras och öfver-
lemnas till der till valde Länns förförare, hvilka äga att
dem emottaga, förvalta och redovisa. Skulle den nu förförade
afgiften i framtiden icke blifva tillräcklig till att uphöra
skes

Et Protocollat

P. Gust. Sandgren
Pres. af J.

Föremålen förökas

Inte bara hemmens redskap eller textilier har ett värde i ett historiskt perspektiv! Under året har Hanebo hembygdsförening fått i sin ägo mer än hundraårigt kontorsmaterial, skänkt av Sven Persson, fd ägare till Lötbo. Om inte hembygdsföreningen velat ha det, hade troligen materialet slängts. Vi tackar för gåvan, som kan ge en välbehörlig distans till den enorma tekniska utvecklingen under detta sekel.

Vardagsting, både för bruk och skönhetsupplevelse, har även influtit. En liten barnmössa, "Hilka", och två stycken gamla vepor, den ena vävd i Rosengång och den andra mönstrad i Krabbasnår och Halvkrabba, har bl a skänkts av Gurli, May och Bertil Johnson. TACK!

I stället för att kasta bort ting Ni tror har mist sitt värde, fråga gärna hembygdsföreningen först – kanhända finns något för föreningen att förvalta!

Red

Liten läsövning:

Rovdjur på skogarna

Gammal skrivstil uppfattas av många som svårläst. Av sammanhanget kan man dock många gånger utläsa vad som står. Vissa tecken, som t ex s, ger sedan en öppning till att se vilka ord som finns i meningen. Att det här handlar om att samla in pengar för att kunna ersätta vid rovdjurens härjningar på skogarna, hoppas vi att alla, måhända efter en stunds tankemöda, lyckas lura ut. Om inte, passa på att enbart njuta av den drivna skrivstilen!

Red

Årsmötet -86

Filmpremiär och folkmusik

Hembygdsföreningen hade i april i år ett välbesökt årsmöte, över hundra personer hade kommit till församlingshemmet.

Förutom de för en förening sedvanliga årsmötesförhandlingarna kunde alla njuta av kultur från bygden. För filmpremiären stod Finn Rideland, som premiärvisade sin Finnskogsfilm och för musiken stod far och son Westling, Hugo och Thomas.

I Helsingen av den 14 december 1886 berättas från Hanebo att när folkskoleinspektören pastor R Norén skulle inspektera skolan i Tönsen blev han anmodad av folkskolläraren därstädes att samtidigt döpa hans barn. Och eftersom här nu fanns ett levande åskådningsmaterial tyckte inspektören att det var lämpligt att förätta dopet i skolsalen inför den församlade barnskaran i synnerhet som blott ett av barnen förut sett en dophandling.

Akten inleddes med ett enkelt samtal med barnen över instiftelseorden till döpelsen. Efter aktens slut skedde en kort tillämpning på de närvarande barnen hurusom även de en gång i sin späda barndom blivit genom dopet upptagna till Jesu lärjungar. Akten tycktes göra ett livligt intryck på de ungas sinnen.

(Gammal notis)

Adventsklockorna

av Jullan Bringebo

Det ringer till högtid i Hanebo kyrka
och klockornas klang över nejden går.
Det är något märkligt, att tonernas styrka
har kallat till gudstjänst i sekler och år!

De väntar oss komma från vardagliga slitet,
från jäktet, som fyller ett helt arbetslag,
att stanna en stund inför eviga Livet
en stillhet, som Advent vill ge oss idag!

I Hembygdens kyrka på första Advent
må Adventets glädje få stanna.
Vi öppnar vårt hjärta, ej bara på glänt,
och sjunga med fröjd: "Hosianna!"

Nu firar vi åter ett Nådens Advent
gripna av stämning, nu liksom förr.
Ty Advent påminner om Julens present,
som snart kommer åter, hem till vår dörr!

Så ring Kyrkoklockor och mana alltfört
till gudstjänst och stillhet. I dag vi det känt,
att trots ävlan och strid, så mycket vi bort,
så längtar vi alltid till första Advent!

Rötter är väsentliga

I vår ombytliga tid, där vi får information från snart sagt alla världens hörn, om inte dagligen så under årets lopp, gäller det att ha fotfäste någonstans. Fördjupad kunskap om en bygd innebär att människor och deras verklighet under olika tidevarv blir tydligare för oss nutidsmänniskor. Kanske innebär kunskaperna att vi får större respekt för dem som levt före oss, att vi kan sätta in händelser i ett sammanhang på ett bättre sätt, att vi ser oss och vår egen generation i ett rättvisare perspektiv – det har både funnits människor före oss, som levt sitt vardagsliv på samma plats som vi själva, och det kommer, förhoppningsvis, att finnas människor som ser oss som "historiska varelser". Ja, kort sagt, att vi bryr oss om den jord våra rötter växer i, den jord vi trampar.

Detta år, då Söderblomspelet har rönt så mycket välförtjänt uppmärksamhet (det är sällan åskådare vid spel av detta slag tas så på allvar) frestas jag att citera ur Nathan Söderbloms artikel Hembygdskunskap från tidskriften Rimner 1926, tidigare publicerad i Hanebo Jul 1952:

"Knappast något ärende väcker i regel ett allmännare och livligare intresse än åtgärder för att samla och i en kortfattad och översiktlig form till tjänst för unga och gamla framställa hembygdens beskaf-

fenhet, utseende, genomgångna öden och märkliga personligheter (. . .).

Barnen hava såvitt möjligt genom utflykter och de egna ögonens vittnesbörd fått kännedom om hembygdens geologiska byggnad, om dess växtvärld och djurvärld, om det nuvarande släktets bosättning och näringsfång. Livligast har intresset visat sig vara, när läraren från dylika beskrivningar kommit till traktens historia, till märkliga föremål och människor, rörelser och tilldragelser i hembygden".

Det instämmer jag i! Och visst är även barn av vår tid intresserade av människoöden – och visst behöver de dem! Den gemensamma erfarenhet de har med barn i andra länder i västvärlden, av figurer i tevens serier och serietidningarnas rutor och av människor i nyhetsändningarna, mår de enbart väl av att få nyanserad i skildringar av levande människoöden från nutid och gången tid t ex i sin närmaste omgivning. Intresset för mor- och farföräldrars julseder eller skolminnen från förr har barnen och dessa ger dem möjlighet att vidga sina vyer – något vi förstås alla behöver, oavsett ålder.

PR för hembygdsföreningen!

Behövs då en förening för detta? Föreningen är en form, som med sin kontinuitet ger stabilitet i samarbete människor emellan. Och i en förening kan of-

tast alla intresserade finna en arbetsupp- gift som känns meningsfull, antingen den är mer praktisk eller har teoretisk inriktning. Grunden för föreningstillhörighet är, att man som medlem sympatiserar med föreningens målsättning, som finns uttryckt i dess stadgar. Läs utdraget ur Hanebo hembygdensförenings stadgar, paragraf ett, i vilken huvudlinjen för arbetet finns utstakat sedan 1935, utveckling och utvecklingar därifrån är naturliga. Sympatiserar ni med de tankarna – gå då med i föreningen, om ni inte redan är medlemmar!

Storkommun och långt till beslutsfattarna och inget speciellt som gäller Hanebo socken – jo, hembygdensföreningen finns. Och socknar har funnits bra mycket längre än Bollnäs storkommun. . . .

Utdrag ur stadgarna:

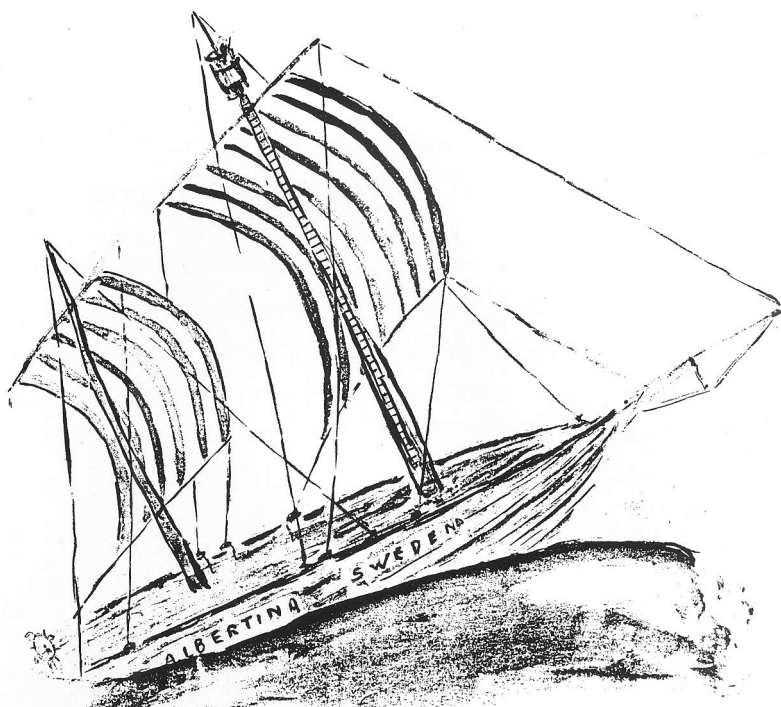
§ 1.

Föreningen, vars verksamhetsområde är Hanebo församling, har till uppgift att åt eftervärlden söka bevara minnen av gångna tiders kultur samt att särskilt hos de unga väcka kärlek till hembygden och sprida en allt mångsidigare kunskap om denna.

För att trygga förverkligandet av denna uppgift vill föreningen jämväl söka förvärva fast egendom eller i annan form anskaffa erforderliga lokaler för sina sammanträden, för förvaring av dess lösa tillhörigheter och till föreningen skänkta kulturföremål.

Gunnel Brolin

En skolträff att minnas

Examen – en skolsal prydd med björkar, liljekonvaljer på bänkklock och i fönster, en förväntansfull atmosfär.

Folkskolans sista dag är till ända, nu börjar det stora klivet ut i vida världen. Några kanhända stannar kvar på orten och så småningom bildar familj, andra far längre bort för att söka sitt uppehälle, sin framtid.

Åren går och barndomens minnen börjar så sakta blekna. Den enda bild man som regel har bevarad från barnåren är den från skolans dagar, sammanhållningen elever emellan samt kontakten med den som ansvarade för undervisningen. I Västerbergs skola kommer jag ihåg, att vi alla kände oss, som om vi tillhörde en enda stor familj.

Man undrar som oftast – vart tog alla skolkamrater vägen? Skulle man känna igen dem idag efter alla dessa år? Många av oss har inte träffat vår magister Ivar Bengtsson, sedan vi på den sista examensdagen blev bjudna på kaffe med tårta av honom och hans fru Ruth.

Allt detta sammantaget gav till resultat, att några av oss som stannade kvar i bygden samlades en kväll för att planera en skolträff.

Intresse fanns

Lyckan var med oss från första stund, då vi genom kontakt med vår magister, som sedan ett antal år tillbaka bor i Norrtälje, fick honom att välvilligt ställa upp på vår idé.

En av ortens tidningar fick vetskap om vad som skulle hända och gjorde ett reportage hos Ivar och Ruth i deras sommarställe vid Varpens utlopp.

Lokalradion, Radio Gävleborg, visade även sitt intresse för vad som stundade denna sommar i Hanebo, genom att dagarna före sammankomsten göra ett intressant program med Ivar Bengtsson tillsammans med några av de elever, som var med i teatergruppen, som gick under namnet Västerbergsbarnen.

Äntligen dags

Så kom den stora dagen, lördagen den 19 juli på Kilafors Herrgård. Spänningen steg, då man på trappan till entrén såg den ena efter den andra av sin barndoms skolkamrater dyka fram under lövträdens ljuva grönska. Då gick mina tankar till det som var som en dominerande ton på examensdagen, den gamla sommarpsalmen Den bloms-tertied nu kommer.

Så var det då vår magister, skulle vi känna igen ”gubben”? Där kom en synnerligen spänstig karl, som vi som redan var på plats föreställde oss som tillhörig någon av de sista årskurserna som gick för vår magister i Västerberg. Nu var det bara så, att personen ifråga hade sällskap med sin lika vitala fru, som vad vi förnam än idag, hade bevarat sin sköna Älvdalsdialekt.

Kunde det vara . . .? Jo men visst, det var ju vår magister och hans fru, Ruth, två spänstiga människor som gladdade oss mycket med sin närvaro.

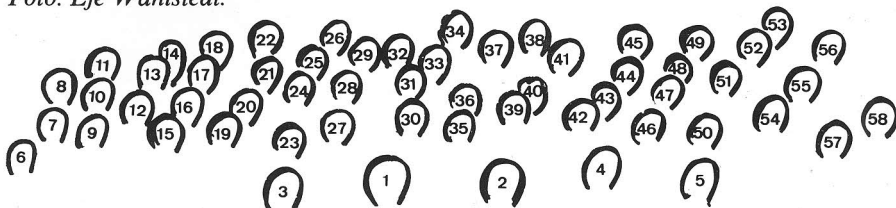
Så kunde festen börja

Omedelbart innanför entrén satt undertecknad tillsammans med en av skolkamraterna på en för dagen till ära nyskurad skolbänk, bestående av ett gemensamt säte, nött av tidens tand och elevernas stjärtar, samt tvenne bänkklock inunder vilka vi nu förvarade våra intäkter. Då det visade sig att bläcket i bläckhornet för länge sedan hade torkat, placerade vi istället blommor där – som på en examensdag.

Allt eftersom folket strömmade till prickade vi av dem

Foto: Eje Wählstedt.

1 Ivar Bengtsson	31 Sven Erik Andersson
2 Ruth Bengtsson	32 Ann Marie Englund
3 Birgit Larsson	33 Allan Petterson
4 Sven Olle Olsson	34 Ivar Andersson
5 Bojan Larsson	35 Ingrid Olsson
6 Siv Lindblom	36 Anna Lisa Larsson
7 Karin Eriksson	37 Ingvar Strömberg
8 Kerstin Skoglund	38 Sonja Skoglund
9 Kurt Petterson	39 Mats Larsson
10 Karin Skoglund	40 Greta Malm
11 Karin Jonsson	41 Nora Hedberg
12 Mary Skönbom	42 Gunvor Westh
13 Maj Britt Jonsson	43 Ingegerd Petterson
14 Märta Jonsson	44 Gun Britt Frank
15 Margit Wall	45 Hillevi Jonsson
16 Majlis Olsson	46 Bengt Bergqvist
17 Ingrid Hedberg	47 Rolf Jonsson
18 Anna Greta Persson	48 Marianne Petterson
19 Karl Gösta Hjort	49 Gun Britt Bjurkvist
20 Lilly Eriksson	50 Britt Norberg
21 Märta Fohlin	51 Erik Persson
22 Helmer Sköld	52 John Erik Hedberg
23 Lisa Britt Embretsen	53 Sven Erik Nilsson
24 Åke Lindblom	54 Roland "Nicko" Jonsson
25 Ingemar Fohlin	55 Roland Norin
26 Sigfrid Larsson	56 Nils Gustav Hedberg
27 Erland Eriksson	57 Sif Norberg
28 Olle Lindblom	58 Sture Larsson
29 Tage Sahlén	59 Rolf Härdin (ej med på fotot)
30 Stig Stenberg	

som närvarande, i likhet med vad vår magister en gång gjort vid dagens första lektion.

Där kom Roland "Nicko" Jonsson, han som lirade trummor, Britt Norberg, nu bosatt i Sollefteå, Stig Stenberg, Göteborg, Ann Marie Englund, Falun, Rolf Jonsson, Trollhättan, Nora Hedberg, Stockholm, Erland Eriksson, Enköping o s v. Ja, ombud från rikets alla hörn samlades denna eftermiddag och kväll för att utbyta tankar och minnen från skoltiden i Västerberg.

På kryss med Albertina

"Där byggdes ett skepp uti nordens Albertina så var det skeppets namn."

Efter ett innehållsrikt tal av Ivar Bengtsson, där han bland annat framhöll, att hans bästa tid som lärare var tillsammans med oss i Västerberg, en eloge som efterföljdes av rika applåder, kom så kvällens kabaré – en repris på sångspelet "På kryss med Albertina". Repris? Ja, det var nämligen så att sista gången kabarén uppfördes var den 19 september 1943 i riksradiation och då som bandad repris från tidigare sänt program, där besättningen på skeppet var skolbarn från Västerberg i Kilafors. Den här dagen, dryga fyrtio år senare, hade sjömännen blivit något äldre, men visade ändå att de kunde bemästra seglen på skutan med en sådan bravur, att vi åhörare tyckte att tiden vreds tillbaka till urpremiären i Bofara Ordenshus påskafton år 1943.

Rorgångare Majlis Olsson var på plats, likaså Erik

Persson som denna gång fick hålla utkik över Bergviken från Herrgårdens stora trappa.

Hur Västerbergsbarnen blev rikskändisar kan man läsa om i en tidigare artikel i Hanebo Jul, årgång 1977. Där berättar Ivar Bengtsson om oss Västerbergsbarn.

Minnesalbum

Jag vill sammanfatta denna minnesrika dag med att förtälja om ett förnämligt arbete som vår magister utfört på äldre dar, nämligen en sammanställning i klippboksform med titeln På kryss med Albertina. Boken innehåller händelser och upplevelser med Västerbergsbarnen och bekräftar den fina sammanhållning som jag tidigare har talat om. Boken, som av naturliga skäl mest intresserar oss som gick i Västerberg, borde även vara en tillgång för många andra som minns tiden med Västerbergsbarnen.

Träffen denna sommar blev till ett enda stort minnesalbum att plocka ur för oss, det sextioal personer som denna soliga högsommardag hade möjlighet att återknyta bekantskaper och väcka kära minnen från skoltiden.

En förening har bildats med namnet Västerbergsbarnen. I den får alla, som en gång gick för Ivar Bengtsson i Västerbergs skola vara med till en ringa avgift.

Sven Olle i Bofara

Samtliga i artiklen förekommande efternamn är från skoltiden.

Inte bara skolminnen

"Inte bara skolminnen" är rubriken på den bunt skrivmaskinspapper som rymmer en del av Curt E. V. Skanebos barndomsskildring. Den forne hanebobot, då med efternamnet Svensson, därav för övrigt namnet Skanebo, har tecknat ner händelser från både skola och lek från den tid han som barn bodde på Sör i Kilafors, slutet av trettio- och början av fyrtiotalet. Ur det omfattande materialet har red gjort axplock. I notisform får ni följa episoder ni måhända känner igen från er egen uppväxt – oberoende av i vilket decennium den ägde rum!

Bruksskolan på Norr. Ester Lindberg var vår lärarinna, mjuk och rar. Där gick jag i första och andra klass. Det var en mycket trivsamt skola. Vårterminen i tvåan fick jag kikhosta och smittade ner min syster. Där låg vi på Sör och hostade nästan lungorna ur oss. "Tussipekt", medicinen vi fick, var god men hjälpte föga. Det var svårt att vara sängbunden så länge i den allra finaste ti'n. Kamraterna var ute och började spela kula och gå barfota.

Sandersbergs skola. Vilken underbar plats för en skola! Precis som Bruksskolan låg den på vänligt gångavstånd för mig. Lektionerna började kl 9.05 och slutade 14.15 de flesta dagar. Jag genade genom Källhagen, tog en avstickare från landsvägen rätt upp i skogen, där bäcken rann sommar som vinter med det klaraste och godaste källvatten. Denna mycket gamla väg har sin fjärdingsstolpe kvar. På den kunde man sitta en stund och lyssna till ett rikt fågelkvitter. Man dröjde sig gärna kvar även vintertid, ty då det var mycket snö tyngdes träden ner och bildade en vacker tunnel – och så kunde man snabbt dränka efterföljande skidåkare genom att slå på stammen med skidstaven . . .

Själva skollokalen. Tamburen med ribbstolar på väggarna, låga bänkar efter golvsidorna. Vid oväder intog man sin medhavda smörgås på dem. Under en sådan bänk, efter väggen, fanns ett råtthål. Vi petade ner smulorna och vips var de borta! T o m inne i själva skolsalen hade vi sällskap av möss och råttor. En mus smög sig för nära. En av lektionens flitiga elever fick den i sin hand, gick så fram till fröken för att visa den, stolt som en katt som tar sin första mus. Men gossen kramade musen för hårt så den "kräktes" ur båda ändar. Det var inte långt ifrån att vi andra gjorde detsamma.

Kalla morgnar, allrahelst måndagar,

med utkylda skolsalar – fick vi sitta med ytterkläderna på och t o m med vantar. Kaminen eldades röd i hörnan. Gick magistern ut passade vi på att slänga en vante i taket – den lämnade avtryck efter sig där.

Finkammen. Några av oss kliade oss i huvudet lite oroväckande. Magister Erik Bergström bad oss tvätta håret omsorgsfullt till nästkommande dag. Mamma upptäckte snart vårt kliande. Jag fick skyndsamt ta mig till färghandeln och köpa en finkam, en kam något större än en tändsticksask med fina långa tänder på båda sidor. Mamma låste dörren, la ut en tidning på köksbordet och över den kammade hon oss väl. Plupp, sa det och på tidningen låg en liten lus. Med tumnageln gjorde vi mos av den.

Bad. En älskad badplats i ån var just där vägen kröker av från gamla landsvägen in mot Sör. Där ankrade man den trattformade pråm som användes i april-maj till flottningen. Från Röbroa ner till forsen var pråmar och länsar utlagda. Många hade arbete med att skjuta timmerstockarna mot tratten vid flottningsrännan, som mynnade ut i Bergviken.

Forsen. Uffe och jag bar upp den slitna kanadensaren från badhuset, baxade den över räcket ner i rännan. Där höll vi fast den, medan Bob försiktigt hissade upp dammluckan.

Han kastade sig ner till oss när vi nätt och jämt orkade hålla kanoten. På ett givet tecken släppte vi taget om rännkanoten och hoppade ombord. Å hianemej vad det gick undan! Vid rännans slut i Bergviken flög vi i en båge rätt ut i tomma luften för att slå ner några meter ut i sjön. I det stora plasket åkte vi genom botten på kanadensaren och efter några kallsupar sam vi iland, lade oss på stranden och skrattade.

Från krigsåren. Då läget var som mest

kritiskt vaktade våra "Landstormare" (namnet ändrades 1943 till FBU = Frivillig Befälsutbildning) järnvägsbron över Kilån. En vaktkur byggdes vid norra ändan. Där gick de vakt dygnet runt, med skarpladdade vapen.

En sensommar såg vi på Sör ett oväder komma från Hallen. Kvällen blev en mardröm för de åskrädda. Något åskväder liknande detta har jag aldrig senare upplevt. Det blev för skrämmande att sitta hemma familjevis, så vi samlades nästan alla i Sörgårdarna i en och samma gård, den som ligger närmast Rumpberg. Där hade också "Landstormarna" sin förläggning. Nere i stora förstugan satt vi på golvet och sjöng och spexade för att överrösta mullret. Ja, vi försökte i alla fall. Den ensamme vakten på bron fick sällskap av ytterligare en, för det var otäckt att vara ensam den kvällen. Dagen efter gick barn och vuxna och tittade där blixten slagit ner. Det var ett kraftfullt nedslag uppe vid Rabovägen. Ett träd var klivet från topp till rot. Därefter hade blixten borrarat en tunnel genom vägbanan och nattens idoga regn hade gjort att ett dike bildats tvärs över vägen. I hagarna var korukorna talrikare än vanligt från de utevarande djuren.

Jag längtar varje vår och sommar till Sör, en underbar plats på jorden, där mina nakna fötter lidit i stubbåkrar och av vassa stenar innan fotsulorna blev som skosulor, okänsliga för de flesta underlag. De var smutsiga efter dagens skubb, men såpa, Ata och Tomtens kraftskurpulver gjorde dem rena – fast många gånger hade det nog behövts starkare saker som tex lutpulver. Ja, med lutpulverburkarna gick det att göra bus, en barndomskamrat har fortfarande ett ärr efter en smäll. . .

GRANBO SKOLA 1917

Ett välbevarat skolkort i Nissänges-Olles gömmor ger upphov till detta samtal mellan honom och Anna-Lisa Olsson och trots att det är decennier sedan fotot togs, kommer Olle förvånansvärt väl ihåg skolkamraternas namn. Han vill dock reservera sig för eventuella misstag.

Vilken klass går du i här?

Jag går nog i andra klass, det bör vara 1917.

Hur många år gick ni i skolan?

Fyra år, småskolan ettan och tvåan och sedan ny lärare i trean och fyran. Sedan var det fortsättningskurs med bl a bokföring.

Hade ni långa dagar?

Det tänkte jag inte på. Det var roligt i skolan. Vi hade lediga torsdagar och potatislov och skurlov.

Hade ni matsäck med till skolan?

Under krigsåren var det litet att laga av hemma. Vi tröttnade på smörgåsarna och bytte med varandra för att få ändring.

Brödet var gjort av olika sorters mjöl, kornmjöl, ärtmjöl, potatisflingor. Lite smör på, ibland talg.

Vad gjorde ni på rasterna?

Flickorna lekte bollekar, kastade mot väggen, ibland flera bollar. Pojkarna började så småningom spela fotboll, men vi kunde inte reglerna utan sparkade och sprang. Vi hade stenar eller träd som mål.

Vi hade en förnämlig lekplats på Jan-Pers lillmyra bakom skolan.

Vi tävlade om vem som var starkast. Vi klämde ägg och fuskade man lite och vred ägget något så gick det att ha sönder det.

Vi retade varandra också, om att "vi hade varandra".

Lärarinnan hette Emma Johansson

Sittande från vänster:

1. Ivar Björklund, Hårga 2. Floyd Englund, Böle 3. Nisse Larsson, Böle (Lars-Pers) 4. Ingvar Ljusner 5. Per Björklund, Böle

Mellanraden från vänster:

1. Ester Persson, Granbo (Sveas) 2. Friedeborg Borg, Hårga 3. Elvira Larsson, Hårga 4. Greta Larsson, Böle (Lars-Pers) 5. Marta Nilsson, Granbo (Backens) 6. Irma Björklund, Hårga 7. Hulda Jansson (Säv-Hulda) 8. Marta Krantz

Övre raden från vänster:

1. Olof Olsson (Nissänges Olle), Kvarnböle, 2. Johan Blomgren, Hårga 3. Algot Olsson, Granbo (Norrgården) 4. Erik Jonsson, Hårga (Jon-Jons) 5. Valo Gustavsson, Böle 6. Emil Johansson, Böle (Östigården) 7. Per Nilsson, Hårga 8. Algot Larsson, Hårga (Lars Abrahams) 9. Helmer Nilsson, Hårga 10. Valdemar Nilsson, Granbo 11. Valter Nilsson, Hårga (ev Björklund) 12. Astrid Stolt 13. Per Larsson, Kvarnböle (kanske från Eriksnäsbo)

Vad hände svenskarna i USA?

Ett axplock ur böcker i Emigranthiset i Växjö. Uppgifterna gäller hanebobor tiden fram till 1880.

LARS SVEDBERG. Reste till Wataga i Illinois. Skomakare. Född 21/11 1833 i Hanebo. Utvandrade 1868. Bodde först i Henderson ett år men kom sedan till Wataga, där han blev skomakare. På senare år i förening med Altén från Alfta. Gift 1860 med Martha Jönsdotter från Ockelbo. En dotter. Lutheran och republikan.

PETER KLING. Skomakare. Född i Hanebo. Utvandrade 1869. Arbetade först i en kolgruva i Wataga men föll, medan han var sålunda sysselsatt, utför en 50 fot djup kolvägg med påföljd att han blev mycket illa skadad. Ena benet måste amputeras. Han genomgick emellertid alla lidanden och upptog skomakareyrket, vilket han drivit som sin egen det senaste året (1880). Gift 1863 med Kristina Ersdotter från Hanebo. Hon dog 1873. Lämnade honom och 2 barn. Lutheran och republikan.

PETER HAMMARLUND. Född 1826 i Hanebo. Farmare å sektion 23 i Wictoria Township. Äger 80 acres. Utvandrade 1850. Reste till Kalifornien 1859 och stannade där till 1872. Återvände då till Wictoria, där han tillbringade livet i lugn och ro. Är frisint och republikan. Ogift.

PETER HEDLUND. Galva Township. Farmare å sektion 7. Äger 115 acres. Född i Hanebo. Kom till Amerika och Bishop Hill 1850. Gifte sig 1867 med Anna Andersson från Nora. Tror på kristendomen men tillhör ingen kyrka.

ERIK HANSSON. Dräng från Vallsänge i Hanebo. Född i Bofara 23/1 1816 och son till bonden Hans Ersson och Kersti Pehrsson. Gift med Margta Nilsson född i Vallsänge 1822 och dotter till Nils Bergström, hantverkare, och Gertrud Pehrsson. Mottog passagerarebevis i Gefle 5/6 1849. Möjligen identisk med Aric Hansson "swedish cabinetmaker" 40 år gammal då han bodde i Knoxville 1850.

OLOF LARSSON. Landbonde från Hallen i Hanebo, troligen född i Norrfly 27/1 1814 och son till bonden Lars Larsson och Margta Olsdotter. Gift med Margta Jonsdotter född i Hallen 3/12 1823 och dotter till Jonas Storm, soldat, och Anna Larsdotter. Utvandrade från Gefle 18/6 1849.

ERIK OLSSON. Född i Bofara 15/5 1830, son till Olof Ersson, bonde, och Gertrud Jonsdotter. Utvandrade från Gefle 5/6 1849. Anlände till Chicago och bodde där 1852. Enligt "Hemlandet" (tidning i Amerika) av 20/10 1855 sökte Jonas Svedberg också från Bofara upplysningar om Erik Olsson. Svedberg nämnde att Erik Olsson hade planer att flytta till S:t Louis.

NILS BLOM. Soldat från Hårga, född i Bäckänge, Segersta den 17/11 1807. Son till Nils Nilsson, bonde, och hans fästmö Brita Olofsdotter. Gift med Margta Pehrsson, möjligen född i Lotan i Hanebo 1794, dotter till Per Karp, soldat, och Margta Olsdotter. De hade två barn födda i Hanebo (Pehr f 1832 och Margta född 1837). Utvandrade från Gefle 1850. Sonen Pehrs namn saknas i passagerarelistan.

JON LARSSON. Hantverkare från Norrfly, född 2/8 1799, son till bonden Lars Jonsson och Margta Larsdotter. Gift med Anna Carlsson född i Västansjö 3/12 1798, dotter till drängen Carl Ersson och Anna Larsdotter. De hade en son Jonas, född i Hanebo 28/11 1841. Utvandrade från Gävle 1850. Passagerarelistan upptar även en son Lars men inget nämnes om honom i församlingens register. Möjligen hade han flyttat från hemmet och återförenades med familjen i Gävle.

PEHR CARLSSON. Dräng från Västansjö, född i Kyrkbyn i Hanebo 1/8 1819, son till bonden Carl Phragmén och Brita Larsdotter. Gift med Margta Larsdotter född i Västansjö 1818, dotter till soldaten Lars Lantz och Margta Ersdotter. Utvandrade 28/5 1850.

LARS CARLSSON. Bonde från Hanebo, född i Västansjö 3/10 1811, son till Carl Ersson, hantverkare, och Anna-Greta Arbom född i Löten, Hanebo, 5/9

1820, dotter till Mikael Arbom, brukstorpäre, och Anna Olsdotter. De hade tre barn, alla födda i Hanebo (Michael f 1843, Anna f 1845, Lars f 1848). Utvandrade 23/5 1850 från Gävle. Endast Lars Carlssons och sonen Michaels namn finns med på passagerarelistan men 1852 var hela familjen samlad i Wictoria (Illinois). De tillhörde den svenska Metodistkyrkan.

Signe Falkenberg

Å offentlig auktion som förrättas måndagen den 13 december 1880 kl. 10 f.m. hos bonden Jon Hansson i Bofara, Hanebo socken, försäljes till högstbjudande ett öres 20 penningland af hemmanet No. 6 i berörda by. Med köpet följer ingen annan åbyggnad än en sängstugubyggnad och ett herbred, varförutan därmed ock följer ett parti gödsel

En timmes betänketid efter klubbslaget förbehålles för prövning om gjort anbud kommer att antagas eller förkastas. Hanebo den 25 november 1880.

S. Blombergsson (anmodad auktionsförrättare).

(Gammal notis)

Annons i tidningen Helsingen 30/5 1882:

DYNAMIT Lördagen den 3 juni kl 10 f.m. bortauktioneras å Sibbo i Hanebo socken 48 skålpund i beslag tagen dynamit.

J.Dav. Forsmark
t.f. Länsman

(Gammal notis)

Alla notiser i tidningen är framtagna av Signe Falkenberg.

Ur en utvandrares brev hem:

Ögonvittne berättar

Amerikabrevet har vi fått tillgång till ur Lilltjärabon Valdemar Erikssons välfyllda arkiv. Det är skrivet till Valdemars styvfar för drygt ett hundra år sedan.

I från Cokota i USA kommer hösten 1881 ett brev till Olov Olsson i Hallen. Det är hans kusin J Nilsson, som i sitt brev bl a berättar om hur överresan till Amerika var. Vi får här möjlighet att känna av hur emigranterna hade det, m a o lite "kött på benen" till den uppräkning ni redan har läst om utvandrare från Hanebo socken.

J Nilsson vill först och främst meddela sin kusin, att han själv har hälsan och finner sig rätt bra i Amerika och han "önskar eder, I som lever i det gamla landet, synnerligast mina släktingar och vänner vara begåvat med samma goda förmån".

J Nilsson fortsätter sedan med att berättat varför han inte hört av sig tidigare. Jo, "för jag haver tänkt mig fått något af värde att skriva om och jag har ej heller något i dag, och till att göra en beskrivning av resan det lönar intet, för så fort man har löst sin biljet och utaf liniens Agent fått Kontrakt om behandling och kost och dylikt under resan, då man läser

detta kontrakt ser det visst bra ut men man får erfara annat. Det stog i det att man skulle få god och tillräcklig föda. Detta var en stor osanning. Det som bestogs på Nordsjön var härsket smör och så uslet bröd att få kunde förtära något av det och om man hade kunnat förtärt det hade ej en varit belåten med det som delades ut åt fyra".

På Atlanten hade det varit bättre om de hade kokat köttet, fortsätter J Nilsson. Nu var det så att blodet rann ur det. Köttet kastade passagerarna överbord och sedan gick de i sina egna förråd - de som hade några. "De andra fick vara belåten att gå och se på", avslutar han sin beskrivning av maten ombord.

Och hur kan tidningarna beröma "Hvita Stjernlinien"? Det kunde J Nilsson inte förstå. "Får jag se det den linien beröms skall jag svara och det riktigt endå för jag hafver sjelf varit Emigrant så jag vet och har sett behandlingen".

Om livet i det nya landet skriver Nilsson, att han "hafver akorderat om att ränta en farm här för nästkommande år". Den ska han arrendera (rent = hyra eng.) av sin arbetsgivare. Denne ska hålla dragare och foder åt dem och "frö och all redskap som fordras. Jag ska plöja så och sjörda och då tager vi hälften var om det då blifver något att dela i annat fall får

Jag Skall prova farmen i höft men då Skiljer jag plöjan efter mig och jag hafver redan begynt och det räcker mig väl 4 veckor till. in till vidare för denna gång annat än en kar häft ning till dig och alla som vill vara hjälpad af mig Din Vän och Bror
J Nilsson
P. S. hjälpa mycket till Hallen
för lat dålig heterna Skrif Svar Skall jag Skrifva om mer en annan gång min adress står i andra sidan

jag göra mitt arbete för intet men då blifver han utan också". Det hade han rätt i, J Nilsson!

Ut på höstplöjning skulle han sedan. Han hade redan "begynt och det räcker väl fyra veckor till".

Svar ville han naturligtvis ha och själv lovade han att skriva utförligare en annan gång.

Gunnel Brolin

läste brevet i oktober 1986

Cokota den 4 September 1881
M. W. Bluffin
Olsson
Skil vara med dig jag vill härmed göra dig en liten påhållning och låta dig veta att jag hafver här hjälpan och finner mig rätt bra här i Amerika och jag önskar eder i som lever i det gamla landet synnerligast mina släktingar och vänner vara begåvat med samma goda förmån.
Jag hafver länge tänkt i Skrifva till dig men det har uteblifvit för jag hafver tänkt mig fått något af värde att Skrifva om och jag har

J håller något i dag och till att göra en beskrivning på resan det lönar intet för så fort man har löst sin biljet och utaf liniens Agent fått Kontrakt om behandling och kost och dylikt under resan, då man läser detta kontrakt ser det visst bra ut men man får erfara annat det stog i det att man skulle få god och tillräcklig föda. Detta var en stor osanning. Det som bestogs på Nordsjön var härsket smör och så uslet bröd att få kunde förtära något af det och om man hade kunnat förtärt det hade ej en varit belåten med det som delades ut åt fyra. På Atlanten hade det varit bättre om de hade kokat köttet

Långvarigt äktenskap

Den 19 mars 1874 avled i Granbo by i Hanebo f. bonden Olof Olsson, vilken om han hade levat till den 24 april fått fira den 59:de årsdagen av sitt bröllop. Den avlidne efterlämnar hustru, 5 barn och 14 barnbarn av vilka senare det äldsta är 25 år.

(Gammal notis)

Landsarkivet i Härnösand

— en skattgömma för historiskt intresserade

Före 1862 fanns i Sverige en gemensam stämma för såväl kyrkliga som kommunala angelägenheter. I 1817 års sockenstämmoförordning står, att rösträtt på sockenstämma har fastighetsägare och enskilda brukare av jord, ja, samma röstlängd gällde som vid prästval. Först på 1840-talet fick fabriksägare o dy rösträtt. Sockenstämman var alltså till så sent som 1862 den enda lagliga församlingen i socknen. Därefter delades frågorna upp på en kyrkostämma och en kommunalstämma, de som så småningom kom att bli fullmäktige. Kyrkostämman hade hand om skolfrågor och kyrkliga frågor, medan

En byggnad i Härnösand, som först inrymt kustartilleriet och därefter varit ortopedisk anstalt med hela Norrland som upptagningsområde inrymmer numera landsarkivet. "Upptagningsområde" är även nu norrlandslän, Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. Numera gäller det information från länsstyrelser, skattemyndigheter, domstolar, arbetsförmedlingar, skolor och pastorsämbeten. Landsarkivets uppgift är att ta tillvara och på bästa sätt vårda väsentliga källor för framtida forskning.

I landsarkivet finns plats för 24 hyllkilometer material, tillgängligt för såväl släkt-, arbetslivs- som bebyggelseforskare. Dessa forskare räknar åtminstone landsarkivet som en ny folkrörelse, då de på senare år blivit allt fler till antalet.

Arkivets uppgift

Det som med andra ord möter en besökare vid landsarkivet är en forskningsinstitution. Det äldsta dokumentet är ett pergamentbrev från 1370. Det kommer från Österfärnebo kyrkoarkiv.

Inte bara historiker utan även medicinare intresserade av ärftlighetsforskning, ekologer, miljövårdare och museifolk finns i den skara som använder sig av arkivet.

Men en funktion till har alltså landsarkivet – det är arkivmyndighet för statliga myndigheter, både lokala och regionala för de fyra länen.

En av de viktigaste arbetsuppgifterna för landsarkivet är att sprida kunskap om arkivens innehåll. De upplys-

kommunalstämman fick hand om fattigvård, ordning m m.

Några sockenstämmoprotokoll ligger till grund för denna artikel. Vid de tre namnteckningarna som finns under de i kyrkan upplästa protokollen kan vi märka, att konsten att skriva inte hunnit ut till stora flertalet i vårt land vid denna tid. Vid namnen står många gånger, dock inte alla, ett bomärke. Först 1842 kom folkskoleförordningen och därefter dröjde det lång tid innan skriv- och läskonsten var spridd i landet.

ningarna lämnas alltid, rena forskningsuppgifter utföres dock inte. Information sprids bl a genom en skriftserie, Arkiv i Norrland.

För er som kan tänkas bli intresserade av landsarkivets tjänster, ta gärna kontakt med arkivet. Telefonnumret är 0611-204 70.

Vad döljer sig däri?

På arkivets hyllor finns bl a sockenstämmoprotokoll. Här följer några ordagranna utdrag ur protokoll förda innan stämman delades upp i kyrko- och kommunalstämma.

Dansstugornas vara eller inte vara, traktering som under stoj och buller sker på vägen från brölloppen diskuteras på sockenstämman i oktober 1833 i Hanebo – det går att utläsa ur det sockenstämmoprotokoll som Hanebo Jul fått del av. Byte på nämndemansposterna står också omnämnt i samma protokoll, liksom uppfostringshjälp åt moder- och faderlösa barn. Ja, dessutom fick Hanebo en ny sockenskomakare.

Formuleringarna i protokollet ger en tidsstämning och innehållet i punkterna förstärker denna.

"Han förställdes nu ytterligare att alla de slag och tillfällena, som gifva anledning till omåttlig och syndig njutning af Guds gåfvor, borde upphöra, såsom bland annat dansstugor, och den på Christenhetens stora Högtid högst oskickliga plägsed, att dricka . . . Julen, samt den traktering, som under stoj och buller, sker ute på vägen till Brölloppsgästerna, vid deras färd från Brölloppsgården. Inget Bröllopp borde börja i veckan senare än Thorsda-

gen och slutas innan Söndag eller annan Helgdag. Byvaktare anmodas, att i synnerhet på Helgdagar efterse de ställen der starka drycker utpräglas, samt om kände Drickare äro i behörig tid hemma, och i öfvrigt hvilka de äro som, i trots af alla varningar, ännu hålla frimåndagar.

In fidem* Olof Moberger Upläst från Predikstolen i Hanebo Kyrka den 6 oktober 1833 med bifogad besvär-anvisning.

Pehr Gust. Landgren”

Den 27 oktober samma år hölls ännu en sockenstämma. Där lyder paragraf nummer två sålunda:

”Till uppfostringshjälp åt . . . Margta Svensdotter Rönqvists vid Kihlafors fader och Moderlösa barn hvilkas vård Bruksarbetaren äldre Sven Rönqvists hustru sig åtagit, bevilljades utur fattigkassan till en början årligen /16/ Sexton Riksdaler Banco och 1/2 Tunna Spannmål”.

I nästa paragraf begär, och beviljas, Sockenskomakaren Lars Svedberg i Sörfly avsked från sin befattning som sockenskomakare. Men Hanebo står därmed inte utan en hantverkare med dessa kunskaper. Redan i paragraf fyra får vi veta följande:

”Skomakare Sonen Jöns Svedberg anmälde sin åstundan att bliva till Sockenskomakare i denna församling antagen, och som han var allmänt känd för sin skicklighet i sitt handtvärk samt tillika för ett ordentligt uppförande, och Socknen äfven var i behov av en sådan handverkare, alltså lemnades honom tillstånd att i en sådan egen-skap söka vederbörligt försvar.

In fidem Pehr Gust Landgren

På församlingens vägnar

Olof Svensson i Granbo Nils Ersson i Lilltjära

Olof Olsson i Granbo”

* In fidem = till bestyrkande

När inte bidragsförskott fanns

Ur Valdemar Erikssons digra arkiv har vi fått tillgång till en överenskommelse om bidrag till uppfostran, då ett barn fötts utom äktenskapet. Dokumentet är från 1885 och undertecknades i oktober samma år av både inblandad dräng och piga.

Vi citerar ur dokumentet:

”Jag . . . Dräng i Lilltjära Hanebo Socken förbinder mig härmed att till pigan . . . i Lilltjära Hanebo Socken eller till hennes rättsinnehavare utbetala såsom bidrag till uppfostran åt ett af oss sammanaflad den 3 augusti . . . framfött gossebarn i dopet kalladt . . . i ett för allt en penningssumma stor fyrahundra femtio, 450, kronor på följande

Stämmoprotokollet från den 10 november samma år var på församlingens vägnar undertecknat av Olof Olsson i Granbo, Olof Danielsson i Sörfly och Anders Pehrsson i Norrfly.

Dessa, helt ovetenskapligt valda, citat ur protokollen vill ge er läsare en antydning om, vad som kan gömma sig i arkiven. Vardagslivet i trakten för 150 år sedan kan skönjas i vissa detaljer och ordvändningar. Gör gärna en djupdykning i gamla papper ni har hemma, skriv gärna – varför inte i Hanebo Jul – ni som redan har fördjupade kunskaper om gångna tider. Vi andra kan, än så länge, nöja oss med att konstatera, att den byråkratiska niten i Sverige ger oss unika möjligheter till kontakt med flydda tider.

Gunnel Brolin

jande betalningsterminer till den 3 februari . . . erlægges 45 fyrtyofem kronor och till den 3 augusti . . . femton kronor (. . .) likaledes femton kronor samma tid varje år tills summan blir fullt betald. Skulle då hända att Gossen . . . skulle aflida innan han uppnådt 15 års ålder så afräknas från hela summan trettio kronor för helår för de år som återstår från hans dödsår till dess han skulle uppnått 15 års ålder ifall han har lefvat.

Med denna uppgörelse förklarar jag . . . mig fullkomligt nöjd.

Hanebo den 26 oktober 1885”

Red

Lant-Lars

Några minnen och data om Lant-Lars Olsson, född 10/1 1842 och död 7/11 1921.

Jag minns Lant-Lars från min ungdom där han bodde ensam i sin stuga på Lantbacken. Han var byns ende skomakare, en mångsysslare och en riktig spjuver. Jag hörde många historier berättas om honom.

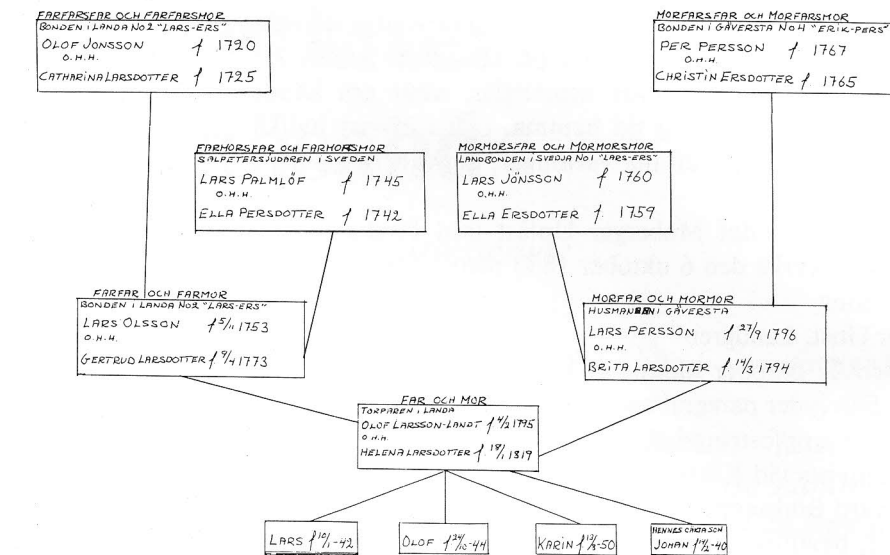
Som ung tjänade Lant-Lars bland annat som dräng i Nils-Pers i Djupa. En gång körde de in jord i botten på gödselstan. Lars lastade och en pojke körde emellan och bytte häst med bonden som tippade av lassen. Lars skrev öknamn och skällsord i den lösa jorden på lassen, och sade till pojken att han inte fick förstöra det som var skrivet för det var räkning på lassen.

En tidig vintermorgon var Lars och bonden på väg till Söderhamn med två lass bjälkar och mastträd till ett skeppsbygge. Utanför Anders-Nils i Landa stälpte ett lass och de försökte få det på rätt köl igen, men utan resultat. Då föreslog Lars att bonden skulle gå in till Anders-Nils för att få hjälp. När Lars blev ensam lyfta han upp lasset och fortsatte färden mot Söderhamn och bonden fick springa ifatt drängen med de långa lassen.

En gång, det var på min morfars tid, under brådsta slättern, höll de på att köra in hö i ladan utanför Lantbacken. Lars tillfrågades om han ville hjälpa till med höbärgningen, men svarade att han inte hade tid. Efter en stund satte han sig på stugtrappan och spelade på sin egenhändig gjorda fiol för dem som arbetade.

Han komponerade också egna låtar. Clas Andersson i Landa brukade spela en truellutt som han kallade för "Lant-Lars polska".

Lars hade byggt ett litet tegelbruk nere vid bäcken utanför stugan. Där slog och brände han tegel till försäljning. Han

brukade själv dra bruksblandaren, men när vi småpojkar kom dit för att se på tillverkningen, lovade han oss 2 öre i timmen om vi gick runt och drog den hemgjorda blandaren. Vi tröttnade snart på det jobbet och försvann.

På äldre dar gjorde Lars ett tittskåp. Det var en liten låda med diverse speglar, förstoringsglas och ljus. Han gick omkring i bygden och förevisade vackra vykort för 5 öre titten.

Han gick ofta efter vägarna och pratade och skrattade för sig själv. På vintern när det var kallt hade han en egenhändig gjord fårskinnsluva som räckte ned till axlarna, med hål för ögon, näsa och mun. Han såg då rätt anskrämlig ut, men det var inga barn som var rädda för Lant-Lars. Han tyckte om barn.

I sin krafts dagar brukade han även ett jordområde på andra sidan landsvägen vid Nyhed, som kallades för "Lant-Lars täkta". Där odlade han potatis och grönsaker för eget behov och delade med sig till behövande grannar.

Sista året han levde blev nya kyrkogården i Segersta färdig och Lant-Lars talade ofta om att han skulle bli den förste som skulle begravas där. Så blev också fallet. Han dog den 7 november 1921 och begravdes där den 13 november, vilket gravstenen bekräftar.

Lant-Lars är borta, men stugan på Lantbacken står kvar.

Lant-Lars' fader, Olof Larsson-Landt, född 4/2 1795 i Landa, var bondson från Landa No 2 och modern Helena Larsson var född 18/1 1819 i Gäversta.

Hemmanet "gick över styr" för Lant-Lars farfar och en del av hemmanet såldes år 1814 på utmätningsauktion till Landa No 4 (Anders-Nils). Resterande del ärvdes av Lant-Lars' far och dennes två systrar.

År 1817 säljer Lant-Lars' far sin del i hemmanet till sina systrar med förbehåll, att "han, hans hustru och barn i listtiden på torparvillkor skall inneha: gamla svaljorden i Ostkaret No 213, 214, Nybruk No 222, 446. 7 kappland äng efter udden på Wäne".

Lant-Lars' fastrar delar sedan hemmanet. Den äldsta, Helena, gifter sig med Lars Ersson och får delen No 2, "Lars-Ers"; och den yngre Catharina gifter sig med Lars Jonsson och får No Sub 2, "Lars-Jons".

Uppgifterna är från hembygdsforskaren Torbjörn Nilsson i Landa. Han har även upprättat en släkttavla.

**Per Hansson
Landa i Segersta**

Elow Brolin

Under en tid av tio år var Elow Brolin redaktör för hembygdsföreningens Hanebo Jul. Många läsare av Hanebo Jul har kanske undrat vem han var och kanske även undrat vilken anknytning han hade till Hanebo.

Redan 1939 lärde jag känna honom som den nye folkskolläraren i Granbo, då han startade en studiecirkel för oss ungdomar. Åren i Granbo blev inte så mån-

ga, men 1946 förvärvade familjen Skans-torpet i Böle och därmed blev de på något sätt ett med bygden. 1970 förvärvades Nilses i Böle och känslan för Hanebobygden blev ännu fastare. Det blev en hembygd för Elow och det blev för honom naturligt att ställa sig till förfogande, då hembygdsföreningen stod utan redaktör för Hanebo Jul.

Elows känsla och respekt för bygdekul-

turen gav sig till känna vid utgivande av Hanebo Jul såväl som vid den varsamma restaureringen av Nilses.

För oss som hade förmånen att samarbeta med Elow kom budet om hans bortgång att väcka förstämning, men också en stark känsla av tacksamhet för hans värdefulla insatser för hembygdsföreningens bästa.

Harald Olsson

God Jul och Gott Nytt År

tillönskar följande företag

 <p>SKOGENS KOL AKTIEBOLAG KILAFORS Tel. 0278/504 00 Växel</p>	<p>Åsa's Salong GRANBO Tel 0278-523 60</p>	<p>KILAFORS SPARKÖP Inneh. Knut Andersson Vi vill inte va' störst — men vi vill va' bäst.</p>
 <p>Föreningsbanken Hanebo Tel. 0278-502 01, 511 36</p>	<p>Ge - Foto Göte Edlund Tel. 0278-502 87</p>	 <p>HÅLSINGE- STUGOR KILAFORS - Tel. 506 15</p>
<p>Handelsbanken Kilafors</p>	 <p>KILAFORS FÄRG Spektrum FÄRG·VÄGG·GOLV·BILLACK·PARFYM 823 00 Kilafors, Tel. 0278/501 30, 502 50</p>	<p>Kilafors Möbelaffär 823 00 Kilafors 0278-501 49, 502 49</p>
 <p>SOCKENBOLAGEN HANEBO SEGERSTA FÖRSÄKRINGSBOLAG Box 99 • 82300 Kilafors • 0278-51251</p>	 <p>GARNTJÄNST 823 00 KILAFORS</p>	<p>Flinks Radio TV Tel. 0278/50178 KILAFORS Försäljning - Service</p>
<p>F:a Åke Nilsson Tel. 505 45 - Kilafors</p>	<p>C.-G. Bergmans Herrfrisering Kilafors - Tel. 501 84</p>	
 <p>BYGGER ALLT I TIMMER! Hanebo Timmerkonstruktioner Knissebo, 823 00 Kilafors Tel. 0278-570 95</p>	<p>NYA HOTELLET KILAFORS 0278-500 71</p>	 <p>KILAFORS INDUSTRI AB 823 00 KILAFORS</p>
<p>SIBOKIOSKEN BODELL & OLOFSSON HB KILAFORS Tel. 0278-503 74</p>	 <p>RUNDQVIST JÄRN 823 00 KILAFORS Telefon 0278-500 56, 508 44</p>	<p>KILAFORS Bokförling & Revision ULF TORSTENSSON GUNILLA LARSSON INGER KARLSSON</p>
<p>Enar Pettersson Biltrafik AB Telefon 501 54, 504 51 KILAFORS</p>	<p>KILAFORS REVISION & EKONOMI-KONSULTER HB Rolf Nyqvist Skolgatan 8, 823 00 KILAFORS 0278-509 95</p>	<p>SWEDSTAB AB KILAFORS - ÅSTORP</p>
 <p>HERR- & DAMKONFEKTION Tel. 500 31, 502 95 Th. Hylander m. familj</p>	<p>SKÖLDS SKOR Stationsgatan 13 823 00 KILAFORS Tel. 0278-504 85</p>	<p>Sälls El & Mek. Lennart Säll Gusbo 7150, 823 00 KILAFORS Tel. 0278-540 11</p>
<p>NÄSLUNDS Manufakturaffär Tel. 500 22 KILAFORS</p>	<p>Det lönar sig . . . ICA marknad KILAFORS</p>	<p>Gott - NYA VÄRDHUSET VÄL- Billigt - NORRLANDS-PORTEN KOMNA Trivsamt Tel 0278-540 00 - Kilafors</p>
 <p>KAMO ELEKTRISKA KILAFORS TELEFON 0278/540 73</p>	 <p>SERVUS Öppet alla dagar till 20.30</p>	<p>LEK och SPORT Järnvägsgatan 13 823 00 Kilafors Tel. 510 16</p>
<p>Parkkiosken Fam. SVEDLUND Tel. 505 97</p>	<p>Nyboms bil och motor Tel. 0278-507 50 vx</p>	<p>Kilafors Herrgård Telefon 0278-504 05</p>

Skrifter om vår bygd

Hembygdsböcker blir aldrig för gamla. De är ständigt aktuella, även för skolan. Det finns fortfarande exemplar kvar av TVÅ HÄLSINGESOCKNAR (nytryckning 1983) och av SEGERSTAMINNEN som utkom till Segersta hembygdsförenings 50-årsjubileum 1984. Båda böckerna "öppnar portar" till gårdagen. De kostar kr 125:- resp 110:-. Dessutom finns vissa gamla årgångar av Hanebo Jul kvar. Kassetband med Hanebosextetten och Erik Jonsson finns också. Pris per st kr 50:-.

Erik Bäckmans romaner Margareta Nilsson och Margta Smultronblomma kostar 40:-/styck. I dem "bygger Bäckman med verklighetens stenar och fantasins murbruk" upp en kvinnas vandringar genom Hälsingland.

Hängsmycke

Ett hängsmycke med Hanebo sockensigill kan Du köpa som en gåva till Dina barn, vänner, eller varför inte till Dig själv. Smycket kostar 75 kronor.

En fin gammal karta

Till Hanebo hembygdsförenings 50-årsjubileum 1985 producerades ett numrerat nytryck av en karta över Hanebo och Segersta socknar efter ett original från 1654. Den kostar kr 50:-.

Allt detta . . .

kan beställas genom Hanebo hembygdsförening, tel 0278-521 30 eller 500 60, utom boken SEGERSTAMINNEN som distribueras av Segersta hembygdsförening, tel 0278-534 41.

Pris 20:-